

Ανδρός πεσούσης πάσα γη χωματερή

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ο Παναγιώτης Λαμπρίας αφηγείται ένα επεισόδιο στο οποίο είχε πρωταγωνιστήσει τον πρώτο καιρό της μεταπολίτευσης. Ήταν ήδη υπουργός, όταν τον σταμάτησε με το αυτοκίνητό του ένας κωροφύλακας σε ένα δρόμο στην Κρήτη και απαίτησε να τον πάρει μαζί του ως τα Χανιά. Εννοείται πως δεν τον αναγνώρισε, αφού η τηλεόραση το 1974 δεν είχε μπει σε κάθε σπίτι. Ο Λαμπρίας, άνθρωπος ευγενής και πολιτισμένος, δεν του αποκάλυψε την ιδιότητά του και υπάκουσε στις εντολές του. Μόλις έφτασαν στον προορισμό τους μόνον τον ρώτησε: «Καλά όλα τα υπόλοιπα, γιατί όμως μου απευθύνεστε στον ενικό;». Και εκείνος απάντησε το αφοπλιστικό: «Δημοκρατία δεν έχουμε; Δημοτική δεν μιλάμε τώρα;».

Η απάντηση μοιάζει με ολόκληρο πολιτικό πρόγραμμα. Η καθιέρωση της δημοτικής ως μοναδικής εκδοχής της σύγχρονης ελληνικής στην εκπαίδευση υπήρξε μία από τις κορυφαίες καμπές αυτού του προγράμματος. Θα μου πείτε αποφεύχθηκαν οι τερατώδεις που χαρακτηρίσαν τη μεταρρύθμιση του Ευάγγελου Παπανούτσου, επί κυβερνήσεως Γεωργίου Παπανδρέου. Οπως εκείνο το μνημειώδες «ψηλός, ψηλές, γίγας» ή κάπως έτσι, αν θυμάμαι καλά. Δογματισμοί που μοιάζουν με ανέκδοτα. Οπως εκείνο με τον Γιάννη Ψυχάρη, που όταν κάποιος στον οποίο τον σύστησαν του είπε: «Χαίρω πολύ», εκείνος, προκειμένου να μη χρησιμοποιήσει το καθαρευουσιάνικο «επίσης», απάντησε: «Αμ εγώ να δεις».

Ο προοδευτικός διονυσιασμός που κατέλαβε την ελληνική κοινωνία στη διάρκεια της μεταπολίτευσης δεν άφησε αλώβητους ακόμη και ανθρώπους σαν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Λέγεται πως, παραδομένος στον ευρωπαϊκό του ζήλο, ήθελε την καθιέρωση του λατινικού αλφαβήτου. Τους ελληνικούς χαρακτήρες τούς έσωσαν ο Τσάτσος και ο Παπανούτσος τότε – ο Παπανούτσος ο οποίος είχε ήδη μετανιώσει για τη δική του μεταρρύθμιση. Μερικά χρόνια αργότερα, κανείς δεν μπόρεσε να σώσει τους τόνους και τα πνεύματα, φορείς ιστορικής μνήμης στη γραφή. Ένα από τα πρώτα μέτρα της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ το 1981 ήταν η καθιέρωση του μονοτονικού. Θυμάμαι ακόμη τη φωνή του Νίκου Εγγονόπουλου στο τηλέφωνο να μου λέει: «Θέλουν να μου στερήσουν την ομιλοφιλία της περισπωμένης».

Επανερχομαι στην απάντηση του κωροφύλακα στον Λαμπρία: όπως η δημοκρατία στη μεταπολίτευση ερμηνεύθηκε ως μια χαλαρή σχέση του πολίτη με τους νόμους του κράτους, χαλαρότητα η οποία τροφοδότησε το πελατειακό πολιτικό σύστημα – «αν είσαι καλός πελάτης, οι νόμοι δεν ισχύουν ακριβώς για σένα» – έτσι και η δημοτική λειτουργήσε ως το εργαλείο μετάφρασης των κοινωνικών σχέσεων και της παιδείας στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή. Η θεωρία ότι η καθαρεύουσα δεν ήταν ζωντανό όργανο της σύγχρονης ελληνικής, αλλά μια τεχνητή παρένθεση που την κατασκεύασαν οι ελίτ για να συνεννοούνται μεταξύ τους, οδήγησε στην αποκοπή της ελληνικής από την ιστορία της και στον περιορισμό του ορίζοντά της.

Με αφορμή το άρθρο μου της περασμένης Κυριακής, με τον τίτλο «Κι αν επιστρέψαμε στην καθαρεύουσα;» σχόλιο αναγνώστη με κατέταξε στην ομάδα όσων βδελύττονται τον λαό. Προφανώς, γι' αυτόν, για να ανήκεις στον λαό πρέπει να ταυτίζεσαι με το «μόνον να γράφει τ' όνομά του κι εκείνο το 'μαθε μισό» – τον ταγό της πνευματικής ισοπέδωσης στα χρόνια της μεταπολίτευσης, τον κολώδη Μακρυγιάννη. Ο αγρότης που πήγαινε στα χωράφια του αξημέρωτα ελπίζοντας πως το παιδί του θα γίνει γιατρός ή δικηγόρος και θα μιλάει «ωραία», κοινώς τα «υψηλά ελληνικά» των βιβλίων, δεν ήταν λαός. Τι ήταν όμως; Κάποια σχολική σύμβουλος μου επισήμανε ότι δεν ξέρω για ποιο πράγμα μιλάω, γιατί Βιζυηνός διδάσκεται ακόμη στη μέση εκπαίδευση. Κάτι ρετάλια διδάσκονται, έτσι για να πάρουν τα παιδιά γεύση της παράξενης γλώσσας του και με τα οποία θα ασχοληθώ σε επόμενο σημειώμά μου.

Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη γραπτή γλώσσα και την προφορική; Και βέβαια υπάρχει. Το γραπτό, και δη η λογοτεχνία, είναι το αποθεμα-

Η δημοτική λειτουργήσε ως το εργαλείο μετάφρασης των κοινωνικών σχέσεων και της παιδείας στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή.

τικό κεφάλαιο της γλώσσας, και όταν ο γραπτός λόγος ταυτίζεται με τον προφορικό τότε το αποθεματικό εξαντλείται. Η επιβολή της δημοτικής ως μοναδικής εκδοχής της σύγχρονης ελληνικής σηματοδότησε την τυραννία του προφορικού λόγου πάνω στον γραπτό. Και όσοι κόπτονται για τη σημερινή αγλωσσία του δημόσιου βίου, αν αναλογισθούν πως η αυτοαναφορικότητα εντείνει την εντροπία και εξαντλεί την εκφραστική ενέργεια. «(...) αναλόγως ακόμη του θέματος και της συναισθηματικής αποχρώσεως, που θέλει να δώση, (ο γράφων) θα μεταχειρισθή περισσότερα ή ολιγώτερα αρχαϊκά νεωτερικά στοιχεία. Αυτά είναι ζητήματα ύψους, όχι γλώσσας». Το έγραψε ο Συκουτρής το 1934. Πώς όμως θα παίξεις με το ύψος αν σου λείπουν τα αρχαϊκά στοιχεία από τον γλωσσικό ορίζοντα;

Προτείνω εν έτει 2015 επαναφορά της διδασκαλίας της καθαρεύουσας; Ναι, το προτείνω. Χαίρομαι, δε, που οι περισσότεροι αναγνώστες το υπερασπίστηκαν. Αν όντως θέλουμε να αναθεωρήσουμε τις κόκκινες γραμμές της μεταπολίτευσης, αν αναθεωρήσουμε, μαζί με τον δικομματισμό και την ηθική επικυριαρχία της αρχαϊκής αριστεράς, την κατ' εξοχήν κόκκινη γραμμή, το ταμπού της εκπαίδευσης, το γλωσσικό. Μην ξεχνάμε ότι ο άνθρωπος που είπε το «ανδρός πεσούσης πας ανήρ ανδρεύεται» είναι βουλευτής και παράλληλα είναι και γιατρός. Κοινώς είναι παιδί της ημετέρας παιδείας.

Δεν έχουμε και πολλά να υπερασπιστούμε. Αρκεί να καταλάβουμε ότι μια γλώσσα που μπορεί να διακρίνει το «ον» από το «είναι» μας φέρνει πιο κοντά στον ευρωπαϊκό πολιτισμό από τον ΦΠΑ και τις χωματερές.